TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU DESTAN

Destan, toplumların geçmişinde derin izler bırakmış bir olayı, özellikle de yiğitlik ve olağanüstülükleri manzum olarak öyküleyici bir şekilde anlatan edebî türdür. Kahramanların olağanüstü kişilikleri, içinden çıktıkları toplumun temel özellikleri ile oluşmuştur. Bu kahramanlar, aklın alamayacağı büyük işlerin üstesinden gelir. Destanlarda olay ve kişiler olmak üzere iki unsur ağırlıktadır. Zaman ve mekân unsurlarına ayrıntılı biçimde yer verilmez. Destanlar, ulusların tarihte yer almaya başladıkları dönemlerin ilk ürünleridir. Bu nedenle bu ürünlerde onları oluşturan toplumların tarihlerinden izler görülür.

Destanlar oluşumları bakımından doğal ve yapma destan olmak üzere ikiye ayrılır:

Milletlerin yaşamında derin izler bırakan tarihsel ya da toplumsal bir olayın sözlü gelenekte olgunlaştıktan sonra destan geleneğini bilen biri tarafından derlenmesiyle oluşan destanlara **doğal destan** denir.

Doğuş: Milletin ortak şuurunda ve hayal gücünde iz bırakan birtakım tarihî ve sosyal olaylar meydana gelir, bunlarda rol alan bazı kahramanlar yüceltilerek ön plana çıkarılır.

Yayılış: Olay ve kahramanlarına yenileri eklenerek destan bölgeden bölgeye ve kuşaktan kuşağa geçer.

Yazıya geçiriliş: Bu dönemde sözlü geleneği bilen güçlü bir şair ortaya çıkar ve destanı bir şiirler bütünü halinde yazıya geçirir.

OĞUZ KAĞAN DESTANI

Destanda adı geçen ve destanın başkahramanı olan Oğuz Kağan'ın, aslında MÖ 209-174 yılları arasında hükümdarlık yapan Asya Hun Hükümdarı Mete (Motun) Han olduğu bilinmektedir.

Destanda olaylar, Oğuz Kağan'ın doğumuyla başlamakta ve kahramanlıkları, evlilikleri, komşu boylarla mücadeleleri vb. ile devam etmektedir. Tüm bunlar olağanüstü bir şekilde anlatılır. Bu destanda olaylar ve kahramanlar, olağanüstü unsurlarla verilmiştir. Destanlarda zaman ve mekân belirsizdir. Genellikle "bir ormanda, bu çağda, bu yerde" gibi kullanımlar söz konusudur. Destanda da olayların ne kadar sürdüğü, nerelerde geçtiği ayrıntılı bir şekilde verilmez.

SORULAR

Soru 1:

Oğuz Kağan Destanı'ndan

… oguz
kağan begler il künlerge
çarlıg birdi. Takı tedi,
kim: men sillerge
koldum kağan, alalıng ya takı kalkan,
tamga bizge bolsun buyan,
kök böri bolsungıl uran;
temür çıdalar bol orman,
av yirde yürüsün kulan,
takı taluy, takı müren,
kün tug bolgıl,
kök kurıkan, tep tedi…

Günümüz Türkçesiyle:

… Oğuz Kağan beylere ve halka buyruk verdi ve
"Ben sizlere oldum kağan,
Alalım yay ile kalkan,
Nişan olsun bize buyan,
Bozkurt olsun (bize) uran,
Demir kargı olsun orman,
Daha deniz, daha müren,
Güneş bayrak, gök kurıkan."
dedi…

Bu parçadan Türklerle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi kesinlikle çıkarılır?

A) Gök Tanrı inancına bağlı olduklarına
B) Hayvancılık ve tarımla ilgilendiklerine
C) Cihan hâkimiyeti ülkülerini taşıdıklarına
D) Devlet işlerini kurultayda görüştüklerine
E) Bilgili ve tecrübeli kişilere değer verdiklerine

Cevap: C

Soru 2:

Aşağıdakilerden hangisi destanın özelliklerinden değildir?

A) Zaman ve mekân unsurlarına ayrıntılı biçimde yer verilmez.
B) Toplumların geçmişinde derin izler bırakmış bir olayı anlatır.
C) Kahramanlar olağanüstü kişilik özelliklerine sahiptir.
D) İyilik, güzellik, doğruluk gibi evrensel değerler yer alır.
E) Oluşumları bakımından doğal ve yapma destan olmak üzere ikiye ayrılır.

Cevap: D

Soru 3:

Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet'ten önceki Türk destanlarında görülen motiflerden biri değildir?

A)Işık
B) At
C) Alperen
D) Kurt
E) Ağaç

Cevap: C